

“Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”nın Değerlendirilmesi

Bilim Akademisi için Etik ve İnsan Hakları Komisyonları üyesi
Prof. Dr. Yeşim M. Atamer tarafından hazırlanmıştır

Bilim Akademisi bu değerlendirme vesilesi ile yükseköğretim sistemimizin gözden geçirilmesi ve yeniden yapılandırılması konusunda çalışmayı ve izlemeyi sürdüreceğini ve her türlü işbirliğine açık olduğunu ifade etmek ister.

Saygılarımızla kamuoyuna duyururuz.

I. Bölüm: İlkesel Tespitler

A. Bilimsel Yaratıcılığın Olmazsa Olmaz Ön Koşulu Özerk Bir Yapılanmadır

Ekonomik büyümenin ve küresel ölçekte rekabet edebilmenin en önemli itici gücünün “bilgi” olduğu bugün tartışmasızdır. Bilim ve teknoloji alanında ilerlemeler ülkelerin ekonomik gelişmeleri için büyük bir potansiyel sunmaktadır. Bilgi, üretimin hızlandırılmasını ve mal ve hizmetlerin daha efektif bir şekilde daha ucuza ve daha fazla insana sunulmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda bilgi üretiminin en üst düzeyde gerçekleştiği üniversitelerin rolü aşikârdır.¹ Nitekim 21. yüzyılın sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek ve özellikle küreselleşmenin beraberinde getirdiği değişimi yakalayabilmek için yükseköğretim kurumlarının nasıl yeniden yapılanması gerektiği sorusu her ülkenin gündemindedir.² Özellikle Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin üniversitelerinin dünya sıralamalarında, İngiltere dışında, beklenenin çok altında performans göstermesi nedeniyle³ son 10 yıldır bu alanda ciddi araştırmalar yapılmaktadır.⁴ Bu konuda öncülüğü Avrupa Üniversite Örgütü (*European University Association*) üstlenmekte ve AB’nin ifadesiyle “küresel bilgi ekonomileri” (*global knowledge economy*) arasında rekabet edebilirliği artırmanın yollarını aramaktadır.

Bahsi geçen bütün bu araştırmaların ortak sorusu, daha yaratıcı, üretken ve etkin bir üniversite ortamının nasıl oluşturulabileceğidir. Varılan sonuçların tümü aslında aynı vurguyu

¹ Örneğin biyoteknoloji alanında bugün şirketlerden çok üniversitelerin patent üretiminde önde gittiği ifade edilmektedir. Bkz. *Cookson*, “Universities Drive Biotech Advancement” *Financial Times Europe*, 6 May, 2007.

² Bu alanda son yıllarda özellikle Dünya Bankası tarafından yayınlanan çalışmalar örnek verilebilir: *Salmi*, *The challenge of establishing world-class universities*, World Bank, 2009; *Altbach/Salmi* (eds.), *The road to academic excellence: the making of world-class research universities*, World Bank, 2011; *Fielden*, *Global Trends in University Governance*, World Bank 2008.

³ Örneğin Thomson Reuters tarafından desteklenen *The Times Higher Education World University Rankings 2014-2015* verilerine göre ilk 50 üniversite içinde 7 adet İngiliz üniversitesi dışında sadece 1 İsveç bir de Alman üniversitesi bulunmaktadır. Ayrıca bkz. *Tero Erkkilä* (ed.), *Global University Rankings: Challenges for European Higher Education*, Palgrave, 2013.

⁴ Örn. bkz. Council of the European Union, *Resolution on modernising universities for Europe's competitiveness in a global knowledge economy*, Brüksel, 6 December 2007; *Aghion/Dewatripont/Hoxby/Mas-Colell/Sapir*, *Higher aspirations: An Agenda for Reforming European Universities*, Bruegel 2008; *Estermann/Nokkala*, *University Autonomy in Europe I - Exploratory Study*, Brüksel 2009; *Reichert/Tauch*, *European Universities Implementing Bologna*, Brüksel 2011; *Estermann/Nokkala/Steinel*, *University Autonomy in Europe II - The Scorecard*, Brüksel 2011.

yapmaktadır: Dünya çapında bilgi üreten bir araştırma kurumunun olmazsa olmaz koşulu özerk olmasıdır. Bunun en güzel örneğini AB üyesi olan İngiltere’de görmek mümkündür. Reichert/Teixeira’ya göre “Bugün İngiliz sisteminin ayırıcı özelliği en üst düzeyde kurumsal özerklik (muhtemelen Avrupa’daki en ileri düzeyde) ve artan düzeyde piyasa yönelimi göstermesidir. İngiliz üniversiteleri çok kapsamlı finansal, pedagojik ve akademik bir otonomiden faydalanmaktadır. Bu temel yapı onları Avrupa’daki muadillerine nazaran hükümet yönlendirmesine karşı bağımsız kalmıştır.”⁵ İngiltere’nin dünya sıralamasında ABD’den sonra ilk 50 üniversite arasında en fazla temsilcisi olan ülke olması bir tesadüf olmamak gerekir.

Yayımlanan bu araştırmalarda tavsiyeler genelde üç başlık altında ele alınmaktadır: i. Üniversiteler için ayrılan bütçenin artırılması, ii. Üniversitelerin özerkliğinin artırılması ve iii. Üniversite ortamında rekabetin ve mobilitenin artırılması.⁶ Özellikle özerklikle ilgili araştırmalarda daha da ayrıntıya girilerek özerkliğin hangi alanlarda söz konusu olması gerektiği şu ana başlıklar altında toplanmaktadır⁷:

- Organizasyonel (örgütsel) özerklik
- Mali özerklik
- İstihdama dair özerklik
- Bilimsel özerklik

Her bir başlık için araştırmalarda ölçüt alınan verilerin bazıları sıralanacak olursa:

- **Organizasyonel (örgütsel) özerklik:** İdari yöneticinin seçim usulleri, seçim kriterleri, işten çıkarılma usulleri ve görev süresi; üniversitenin yönetici kurumlarında dışarıdan üyelerin varlığı; akademik yapılar hakkında karar verme özerkliği; üniversitenin kâr amacı güdenler dâhil olmak üzere ayrı tüzel kişiler kurma hakkı.
- **Mali özerklik:** Kamu kaynaklarının kullanılma biçimi ve süresi; elde edilen kâr üzerinde tasarruf etme hakkı; kredi kullanma hakkı; taşınmaz maliki olma hakkı; öğrencilerden eğitim ücreti alma ve bunun miktarını belirleme hakkı.
- **İstihdama dair özerklik:** Üst düzey yöneticilerinin istihdamı prosedürünü kendi başına belirleme yetkisi; ücretleri belirleme yetkisi; işten çıkarma konusunda karar verme yetkisi; işte yükseltmelere karar verme yetkisi.
- **Bilimsel özerklik:** Öğrenci sayıları hakkında karar verme yetkisi; öğrencileri seçme yetkisi; yeni program açma ve kapama yetkisi; öğrenim dilini belirleme yetkisi; programların içeriğini belirleme yetkisi; kalite garantisi mekanizmalarını ve bunu denetleyecek kurumları seçme yetkisi.

2011’de yayımlanan ve internet üzerinden de ulaşılabilen bu araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye 29 Avrupa ülkesi arasında örgütsel özerklikte 28., finansal özerklikte 23., istihdama dair özerklikte 21. ve akademik özerklikte 25. sırada yer almaktadır.⁸ Bu tablonun düzelme ihtiyacı içinde olduğu açıktır. Ancak aşağıda ayrıntılı olarak üzerinde durulacağı gibi, yeni

⁵ Institutional Diversity in English Higher Education, in: Reichert (ed.) Institutional Diversity In European Higher Education - Tensions and challenges for policy makers and institutional leaders, Brüksel 2009, s. 21.

⁶ Aghion/Dewatripont/Hoxby/Mas-Colell/Sapir (dn. 4) s. 46 vd.

⁷ Estermann/Nokkala/Steinel (dn. 4) s. 72-76. Ayrıca bkz. Lisbon Declaration, Europe’s Universities beyond 2010: Diversity with a common purpose, European University Association 2007.

⁸ <http://www.university-autonomy.eu/>

yasa tasarısı sorunlara çözüm üretmek şöyle dursun üniversitelerin ve araştırma kurumlarının özerklik alanını daha da sınırlandırmaktadır. Doçentlik sınavı düzenleme yetkisinin YÖK'e alınması, vakıf üniversitelerinin mütevelli heyetinin YÖK tarafından atanması, yurtdışı araştırmaları için öncelikli alanların YÖK tarafından belirlenmesi bunun sadece bazı örnekleridir. Fakat Tasarının bu konuda içerdiği sakıncalara değinmeden önce Türkiye Sağlık Enstitüleri gibi bir yapının gerekli olup olmadığı konusu üzerinde durulmalıdır.

B. TÜSEB gibi bir yapılanmanın gerekliliği sorunu

Bilim üretiminin sadece üniversitelerde olamayacağı, bunun dışında araştırma enstitüleri gibi kurumların da bu konuda büyük bir destek sağladığı açıktır. Ülkelerin bu tür enstitülerin kurumsal yapısını farklı şekillerde oluşturduğu görülmektedir. ABD'de *National Instituts of Health* (<http://www.nih.gov/>), İngiltere'de *National Institute for Health Research* (<http://www.nihr.ac.uk/>), yine Almanya'da *Robert Koch Institut* (http://www.rki.de/EN/Home/homepage_node.html) devlete az ya da çok bağlı yapılanmalara örnek oluşturmaktadır. Buna karşılık İngiltere'de *Wellcome Trust* (<http://www.wellcome.ac.uk/>), Fransa'da *Institut Pasteur* (<http://www.pasteur.fr/en>) veya Almanya'da *Max Planck Gesellschaft* (<http://www.mpg.de/en>) ve altındaki 83 enstitü devletten bağımsız dernek veya vakıf yapılanması içinde kurulmuştur. Bunların kısmen devletten fon kullanması (örneğin *Max Planck Gesellschaft*'ın gelirinin % 80'i devletten gelmektedir), kısmen özel kaynaklardan beslenmesi yönetim özerkliğini hiçbir şekilde değiştirmemektedir.

Bu açıdan bakıldığında Tasarı m. 11'de sayılan türde araştırma enstitülerinin kurulmasında fayda olacağı konusunda tereddüt yoktur. Türkiye'nin bu tür uzmanlaşmış araştırma enstitülerine ihtiyacı olduğu⁹, bu alana hem devlet hem de özel sektörden çok daha fazla kaynak aktarılması gerektiği de aşikârdır. Bu noktada Tasarının yaklaşımı doğrudur. Ancak sorun, bu yapılanmanın nasıl gerçekleşeceği. Yukarıda anılan ve dünyanın en önemli bilim üreten ülkeleri sayılabilecek olan ülkelerde oluşturulmuş yapılardan hiçbiri özerklik ilkesinden taviz vermemiştir. Yani, siyasi konumu olan kişilerin bu kurumların idari yapılanmasında aktif bir rolü yoktur. Bu kurumların yöneticilerinin atanması genelde rekabete açık ilanlarla gerçekleşmektedir. *National Instituts of Health* örneğinde olduğu gibi kurum başkanının, ABD başkanı tarafından öneriliyor olmasında bile bu önerinin ABD senatosu tarafından kabul edilmesi gerekmektedir.

Bu açıdan TÜSEB başkanının Sağlık Bakanı'nın teklifi üzerine Başbakan tarafından atanması, başkanın taşınması gereken özelliklere dair sadece Doktora derecesi ve dil bilgisinin anılması, bunun ötesinde bilimsel bir yetkinliğin yasada aranmaması, hatta bu yetmiyormuş gibi, başkanın "gerektiğinde" görev süresi dolmadan da görevden alınabileceği ifadesi (m. 8) bu kurumun özerkliğini tümüyle ortadan kaldırmaktadır. Aynı mantık kendisini Yönetim Kurulu'nun oluşumunda da göstermektedir (m. 6). Sağlık Bakanı'nın başkanlığında, müsteşar, başkan ve onlar tarafından seçilmiş 2 üyeden oluşan bu kurul (ki yine üyelerin özellikleri konusunda hiçbir veri yasada mevcut değildir) TÜSEB'in her türlü politika, strateji ve

⁹ TÜBİTAK'a bağlı olarak çalışan Marmara Araştırma Merkezi ve onun enstitüleri (<http://mam.tubitak.gov.tr/>) ile Savunma Sanayii Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü (<http://www.sage.tubitak.gov.tr/tr>) bunun güzel örnekleridir.

hedeflerini belirlemekle görevlidir. Sadece tavsiye mahiyetinde karar alabilecek Yüksek Danışma Kurulu'nun oluşum tablosu ise hazindir. Toplamda Bakan'ın yanı sıra farklı bakanlıklardan 7 müsteşar, TOBB ve TİM gibi kurum temsilcilerinin bu kurulda hangi sebeple bulunduğu anlaşılmadığı gibi, toplamda 25 üyelik bu kuruldan sadece 6 kişi Yönetim Kurulu tarafından doktoralı ve bilimsel yetkinliği ile temayüz etmiş kişiler arasından seçilmektedir. Bu tür bir kurula açıkçası neyin danışılacağı soru işareti doğurmaktadır.

Bilimi bilim insanlarına bırakmak ve onlara aynı zamanda kendilerini yönetme imkânı vermek özerkliğin ana ilkesidir. Ancak ve ancak devlet organları ve özellikle hükümet karşısında bağımsız bir otorite bilimsel araştırma için gerekli özgürlük ortamını yaratabilir. Devletin sağlaması gereken, kaynak aktardığı bu bilimsel kurumların hesap vermesidir. Yani bir yandan bağımsız akreditasyon kurumları oluşturulmalı, diğer yandan da finansal saydamlık sağlanmalıdır. Oysa bu Tasarı ile gelen yapıda zaten devlet dışında bir kurumun oluşturulması söz konusu değildir.

Bu açıdan bakıldığında, kurulacak enstitülere aktarılacak maddi kaynakların, kısıtlı da olsa bir özerklik sahibi olan üniversitelere aktarılmasının daha doğru olup olmadığı sorusu üzerinde ciddiyle durulmalıdır. Düşünülen kaynakların üniversitelere ve özellikle onlar içinde kurulmuş veya kurulacak araştırma merkezlerine aktarılması, TÜSEB'e verilen şirket kurma izninin üniversitelere verilmesi, yaratılan kaynakların yeniden araştırma için aynı kurumlar tarafından kullanılmasının önünün açılması halinde aslında yepyeni bir yapıyı sıfırdan inşa etmeye kıyasla çok daha çabuk bir başarı elde edilmesi ihtimali yüksektir. Bunun en güzel örneklerinden birisi Almanya'da 2005-2006 akademik yılında başlatılan "mükemmeliyet inisiyatifi"dir (*Exzellenzinitiative*). 2017 yılına kadar toplamda 4,6 milyar Euro'yu açık yarışma usulü ile tespit edilen bazı üniversite araştırma projelerine aktaran bu inisiyatifte şu ana kadar en başarılı olan Münih Üniversitesi, 2006 yılında dünya üniversite sıralamasında 98. sıradayken, 2014 yılı itibarıyla 29. olmuştur.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin aynı 2014 yılı sıralamasında 85. çıkması ise Türkiye açısından gurur duyulması gereken son derece önemli bir başarıdır.¹⁰ Bu listede Boğaziçi Üniversitesi 139., İTÜ 165. ve Sabancı Üniversitesi 182. sıraya yerleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, kaynaklarının üniversiteler içinde yer alan araştırma merkezlerine, projelere aktarılması halinde çok daha kısa süre içinde bu sıralamaya başka üniversiteler de sokabilecek ve sıralamada yükselebilecek bir potansiyele sahiptir.

Dolayısıyla kapalı kapılar ardında, özellikle üniversiteleri dışlayarak hazırlanmış olan bu yasa tasarısının geri çekilerek, Türkiye'nin bilimsel açıdan kendisini ispatlamış bilim insanlarının, ABD, İngiltere, Almanya, Fransa gibi ülkelerden araştırma kurumlarının yapılanması hakkında tecrübelerini yansıtabilecek araştırmacıların bir araya geleceği bir kurulda Türkiye için en ideal yapılanmanın nasıl olabileceği üzerinde düşünülmeli ve yeni bir tasarı hazırlanmalıdır. Hazırlanacak her tasarısının, bilimin temelini oluşturan yaratıcılığın ancak özgür bir ortamda azami potansiyele kavuşabileceği gerçeğini ön plana alması gerekir. Bilim Akademisi'nin ve bu ülkedeki nice bilim insanının başlıca amacı bilimsel çıktıyı artırmak ve bunu ülkenin hizmetine sunmaktır. Aynı niyetle hareket ettiğini düşünmek istediğimiz Yürütme erkinin de bu bilgi birikimine kulak vermesini ve ülkemize ciddi bir bilimsel ivme katabilecek bir yapıyı oluşturmada beraber hareket etmesini diliyoruz.

¹⁰ <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2014-15/world-ranking>

C. Üniversite, araştırma enstitüleri ve TÜSEB gibi bir yapılanma içinde doğan fikri haklar üzerinde hak sahipliği

Tasarı'nın maddeleri üzerinde durmadan önce ele alınmasında fayda görülen bir diğer genel husus üniversite veya başka araştırma kurumlarında üretilen fikri hakların sahipliği sorunudur. Hiç kuşkusuz bu konu da dünya genelinde tartışılan bir noktadır. Tasarının bu konudaki yaklaşımı m. 14(3)'te saptanmıştır. Buna göre “*TÜSEB bünyesinde yürütülen projelerin gerçekleşmesi sırasında ortaya çıkan fikri ürünler üzerinde haklar TÜSEB'e ait olacaktır*”. Öncelikle tespit edilmesi gerekir ki bu konu, hâlihazırda zaten yasalarla düzenlenmiştir. Eserlerin korunması Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), buluşların korunması ise Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK kapsamında ele alınmıştır. Oysa yasa tasarısı buradaki hükümleri tümüyle göz ardı etmiş, gerekçesinde neden bu düzenlemelerden ayrıldığı ve dünya genelindeki eğilimlere aykırı bir düzenleme getirdiği konusunda hiçbir açıklama vermemiştir.

Hâlihazırda var olan yasal düzenlemelere bakıldığında, prensip olarak hak sahipliğinin, bu ürünleri bizzat meydana getiren kişilere verildiği görülmektedir.¹¹ Hak sahipleri bu hakları kendileri kullanabilecekleri gibi yapacakları devir ya da lisans sözleşmeleri ile hakların kullanılmasını üçüncü kişilere de bırakabilirler. Fakat bir iş akdi çerçevesinde yaratıcı faaliyet söz konusu olduğunda, bu duruma özel olarak düzenlenen hükümlerle ana prensibe istisna getirilmektedir.¹² Buna göre hakların işverene geçişi belirli koşulların varlığı halinde mümkündür ve alanın niteliğine göre sınırlamalara tabidir.

Örneğin FSEK m.18 uyarınca işveren ancak çalışan ile yaptığı sözleşmede aksi belirlenmediyse ve işin mahiyeti aksini gerektirmiyorsa eser üzerinde hak iktisap edebilecektir. Bu durumda dahi işveren eser sahibinin tüm haklarını değil, sadece mali haklarını kullanma yetkisine sahip olacak, eser sahibi manevi haklarını ve tüm diğer hakların özünü elinde tutmaya devam edecektir. Hüküm uzun bir süreç sonrasında bu hali almıştır. Bu değişimin nedeni, dünyadaki uygulamaya uygun olarak FSEK'te “yaratıcılık ilkesi”nin, diğer bir ifadeyle eser sahibinin gerçek kişi olması kuralının, benimsenmiş ve zaman içerisinde daha da pekiştirilmiş olmasıdır.¹³ Bu somut noktadan bakıldığında, Tasarıda getirilmek istenen düzenleme hukukumuz açısından bir geriye gidiştir. Diğer yandan Avrupa Birliği'ne üyelik sürecindeki fasıl başlıklarından birini fikri mülkiyet hukukunun oluşturması nedeniyle düzenleme aynı zamanda AB uyum süreci açısından da bir geri adım niteliğindedir.

Patent hukukunda ise, işverenin buluş üzerinde hak sahibi olması, tam hak talebinde bulunmaya karar vermesi halinde mümkün olacak ve çalışanın adına patent başvurusunda yer verme ve ücret ödeme gibi yükümlülükleri olacaktır. Bu konu 551 sayılı KHK'da ayrı bir bölüm altında (551 sayılı KHK m.16-38) ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Tasarı m.14(3)'ün, tüm bu hükümleri, dolayısıyla düzenlemekte olduğu alanın özelliğini göz ardı ettiği görülmektedir.

Bu konuda dünyadan örnek vermek gerekirse: Örneğin Harvard¹⁴ veya Cambridge¹⁵ Üniversitelerinin Fikri Haklar Politikalarına bakıldığında dikkati çeken fikri hakların kural

¹¹ FSEK m.1/B-b; 551 sayılı KHK m.11/1

¹² FSEK m.18/2; 551 sayılı KHK m. 16 vd.

¹³ Ayrıca bkz. *Okutan Nilsson*, “Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu”, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.2, İstanbul 2008, s. 488 vd.

¹⁴ <http://otd.harvard.edu/resources/policies/IP/>

¹⁵ <http://www.admin.cam.ac.uk/univ/so/pdfs/ordinance13.pdf>

olarak (istisna bazı bilgisayar programları için yapılmıştır) eser sahibine ait olmasıdır. Dolayısıyla her türlü yayın yapma ve bilgiyi yayma hakkı da eser sahibinde kalmaktadır. Buna karşılık patentlenebilir buluşlar açısından ikili bir yaklaşım tercih edilmektedir. Eğer buluş üniversitenin kaynakları kullanılarak gerçekleştirilmişse patent hakkı kural olarak üniversitenin olacak, ancak patent başvurusu yapılmaması halinde araştırmacı başvuru hakkını kazanacaktır. Buna karşılık buluş “tesadüfen” yani doğrudan araştırma konusu ile ilgili olmayan bir konuda gerçekleşmiş ise bu durumda patent hakkı sadece araştırmacıda olacaktır. Birinci ihtimalde araştırmacının patentin kullanımı sonucu elde edilen gelir üzerindeki hakları ise yine çok ayrıntılı olarak bu metinlerde düzenlenmiştir. Aynı şekilde detaylı bir paylaşım şeması Dünya Fikri Haklar Örgütü (WIPO) tarafından yayımlanmış olan tavsiye kararında da mevcuttur.¹⁶ Dolayısıyla tamamen TÜSEB Yönetim Kurulu’nun takdirine bağlı olacak “net gelirin yüzde ellisini geçmemek üzere YK tarafından belirlenecek oranda” hak sahibine bir ödeme yapılması düzenlemesi de dünya uygulamalarına aykırı düşmektedir.

Son olarak, fikri haklar konusunda var olan yasal yapının dışına çıkılmasının, TÜSEB projelerinde çalışan kişiler aleyhine bir eşitsizlik yaratacağı da göz ardı edilmemelidir. TÜSEB bünyesinde gerçekleştirilecek projeler bakımından ayrı bir kanun getirilmek yerine konunun hâlihazırda mevcut yasal düzenlemelere ve araştırmacılarla kurulacak iş sözleşmelerine bırakılması yerinde olacaktır.

II. Bölüm: Tek Tek Maddelere İlişkin Yorumlar

A. YÖK ve Üniversitelerle İlgili Genel Maddeler

- a. **Madde 24** – Tasarının bu maddesiyle doçentlik sınavını düzenleme yetkisinin Üniversitelerarası Kurul’dan alınarak YÖK’e verilmesi merkezi otoritenin üniversiteleri denetleme çabasının yeni bir yansıması olarak görülmelidir. Bu tercih, yukarıda aktarılan evrensel özerklik kriterlerine açıkça aykırı olacaktır. Üniversitelerin oluşturduğu kendi üst kuruluşları ÜAK’dır. Dolayısıyla doçentlik jürilerinin belirlenmesi ve sınavın icrası yetkisi de kesinlikle ÜAK’da kalmalıdır. Unutulmamalıdır ki, bu unvanın verilmesinin zaten üniversitelerin kendi iç işi olarak algılanması doğru olmalıdır. Nitekim 1980 öncesi profesörlüğe yükseltmede olduğu gibi, doçentliğe yükseltmede de gerekli ölçütler, bunların sağlanması yolları ve jürilerin tayini gibi hususları üniversiteler kendileri karara bağlamaktaydı. Aynı usule geri dönmek düşünülürken daha da merkeziyetçi bir yaklaşım sergilenmemelidir.

Devletin yapması gereken bütün üniversiteleri bu noktada denetleyecek olan bağımsız akreditasyon kurumlarının kurulmasına önayak olmalıdır. Devletin denetimi unvan dağıtımının objektif veya daha bilimsel yapıldığının garantisi değildir. Ancak bağımsız bir akreditasyon kurumu bu denetimi layıkıyla yapabilir ve yükseltmelerin liyakat ilkesine uygun olup olmadığını saptayabilir. Aksine yükseltmelerin olduğu bir üniversitenin, yapılacak üniversite sıralamasında aşağı düşeceği açıktır. Bu tür bir sıralama kamu tarafından da denetlenebilir saydam bir veri olacağı için üniversitelerin yükseltme kriterlerine ciddiyetle yaklaşması

¹⁶ http://www.wipo.int/export/sites/www/uipc/en/guidelines/pdf/ip_policy.pdf

motivasyonu çok daha yüksek olacaktır. Sonuçta bugün, her aday, er ya da geç doçent olurum gözüyle olaya yaklaşmakta, herhangi bir başarı puanı veya derecesi verilmediği için herkes aynı potada erimektedir. Yardımcı doçentlik kadrosunun ihdası ile birlikte aslında doçentlik sınavının anlamı bile sorgulanır olmuştur. Zira 1980 öncesi doçentlik, ders vermeye başlama eşiği olarak düzenlenmişti. Öncesinde kişi ders veremiyordu. Oysa bugün yardımcı doçentler yoğun şekilde eğitim faaliyetinde kullanılmaktadır. Bu durumda, Yürütme erkinin bakış açısıyla, aslında yeterli veya yetersiz olduğu bilinmeyen bir aday yıllarca öğrenci yetiştirebilmekte, ancak daha sonraki bir aşamada, yani doçentlikte bir anda merkezi bir otoritenin koyduğu kriterlere uyup uymadığı ölçülmektedir. Bunun anlamsızlığı ortadadır. Defalarla bu sınavdan kalan, yardımcı doçentlik kadrolarından emekli olan kişilerin öğrenci yetiştirmeye devam etmesini engellemek bu kurguda mümkün olmayacaktır.

- b. **Madde 25** – Değişiklik sonrası 2547 sayılı Kanununun 39. maddesi uyarınca “*öğretim elemanlarının kurumlarından yolluk almaksızın yurt içinde ve dışında kongre, konferans, seminer ve benzeri bilimsel toplantılarla, bilim ve meslekleri ile ilgili diğer toplantılara katılmalarına, Yüksek Öğretim Kurulunun, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının görüşünü alarak belirleyeceği öncelikli alanlarda araştırma yapmalarına*” kurumları izin verecektir. Maddenin gerekçesine bakıldığında “*öğretim elemanlarının yurtdışı görevlendirmelerinde ülke kaynaklarının daha verimli kullanılması için görevlendirmelerde öncelikli alanlara yönlendirme*”nin amaçlandığı ifade edilmektedir. Burada çok hassas bir çizgi söz konusudur. Belirli alanlarda araştırma yapılmasının devlet tarafından özendirilmesi, o alanlar için öncelikli kaynak yaratılması düşünülebilir. Ancak bunun hiçbir şekilde Anayasa m. 27 ile temel hak düzeyine çıkarılmış olan bilim özgürlüğü, yani istediği alanda araştırma yapma özgürlüğünü zedeleyecek şekilde olmaması gerekir. Bu maddenin çok daha ayrıntılı olarak kaleme alınması ve özellikle, öncelikli alanlar dışında araştırma yapmak üzere başvuracakların bu başvurularının ne olacağı konusu açıklığa kavuşturulmalıdır. Eğer sadece öncelikli alanlar desteklenir türü bir uygulama düşünülüyorsa Anayasa m. 27 ihlal edilmiş olur.
- c. **Madde 27** – Yukarıda aktarılan ve dünya genelinde kabul edilen özerklik standartlarından birisi de üniversitelerin sınavların icrası koşullarını kendilerinin belirlemesidir. Merkezi bir yapıda yıllardır yap-boz tahtasına çevrilerek, seçim propagandasına alet edilerek sınav sisteminin düzenlenmesi, üniversite eğitiminin düzeyine zarar vermektedir. Bir öğrenci eğer kendisine verilen hakları kullanıp yine de başarılı olamıyorsa o zaman o öğrencinin üniversite kurumunda yeri yoktur. İyi eğitim ancak bu şekilde eleme ile sağlanır. Kayıt olan mezun olur şeklinde bir yaklaşım son derece sakıncalıdır. Hele de af, tek ders, ikinci hak, ek sınav, sınırsız sınav hakkı gibi yollarla öğrencinin normal ders yılı dışında defalarca sınava alınmasına üniversiteyi zorlamak, belirli bir sistem içinde yürüyen tedarikatı alt üst etmektedir. Açıkçası maddenin 3. fıkrasında öngörülen sınav modelinin anlaşılması dahi mümkün değildir. Üniversiteleri sadece sınav yapan kurumlara indirgeyen, üniversite öğrenciliğini anlamsız sürelerle kısıtlamaya çalışan bu tür düzenlemelerin daha sonra her seferinde aflare bozulduğu da düşünülecek olursa sınav haklarının ilgili eğitim kurumlarınca düzenlenmesi veya en azından ÜAK’a devredilmesi düşünülmelidir.
- d. **Madde 29/30** – Bu madde ile yüksek lisans, doktora ya da tıpta uzmanlık öğrenimi için geçerli esasları Üniversitelerarası Kurul’un belirlemesi ilkesinden vaz geçilmiş ve bu yetki de

YÖK'e alınmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, üniversitelerin yönetimi, üniversitelere her seviyede kabul üniversitelerin yetki alanında olan konulardır. Özerk bir yapı içinde hangi adayların örneğin doktora kabul edilip edilmeyeceğini belirlemek mümkünken bunu yine tek elden Ankara'da düzenlemenin bir anlamı yoktur. Bu merkezîyetçi zihniyet Türkiye'ye son 34 yıldır bir fayda sağlamış olsaydı, bunu bilimsel çıktı düzeyinde zaten fazlasıyla görmemiz gerekirdi. Eğer Türkiye üniversiteleri halen dünya yarışında çok gerilerdeyse demek ki bu merkezîyetçi yapı bir fayda sağlamamıştır. Daha fazla vakit kaybetmeden bu konular üzerinde düşünülmesi ve 21. yüzyılda Türkiye'nin hedeflerine erişmesi için gerekli doğru yapı üzerinde geniş bir mutabakat sağlanması gereklidir.¹⁷

- e. **Madde 31** – Tasarının bu maddesi uyarınca vakıf üniversitelerinin mütevelli heyet üyeleri eskiden vakıf yönetim organı tarafından seçilirken artık bu heyetin üyelerinin üniversitenin önerisi üzerine YÖK genel kurulu tarafından seçilmesi öngörülmüştür. Maddenin gerekçesi manidardır:

“Madde ile, 2547 sayılı Kanunda düzenleme yapılarak daha nitelikli ve üniversite faaliyetlerini yürütmek için daha uygun olan kişilerin mütevelli heyet üyeliklerine seçilmesini sağlamak amacıyla vakıf üniversiteleri mütevelli heyet üyelerinin Yükseköğretim Kurulunca uygun bulunması şartı getirilmiştir.”

Anlaşıldığı kadarıyla, merkezi yönetim nispeten daha az etki edebildiği, rektör ve dekanların belirlenmesinde en azından özerkliğini koruyabilen vakıf üniversitelerine de göz dikmiştir. Mütevelli heyetlerine yapılacak bu müdahale ile vakıf üniversiteleri de daha sıkı kontrol edilebilecektir. Amacı aslında Türkiye'nin bilimsel çıktısını artırmak olan bir yasa tasarısında tam aksi sonuca götürecek düzenlemelerin olması tek kelimeyle hazindir. Daha fazla özgürlük ve özerklik alanları yaratmak yerine, sınırlı ölçüde var olanlar da tek tek ortadan kaldırılmaktadır. Ve bunun gerekçesi olarak da vakıf üniversitelerinin “nitelikli faaliyet” yürütemediği gösterilmektedir. Oysa burada sorun, bazı vakıf üniversitelerinin akademik personeli son derece yetersiz olmasına rağmen, ülkeye hiçbir bilimsel katkı sağlaması beklenemeyecek, sadece diplomalı işsizler ordusunu artıracak üniversitelerin kurulmasına zamanında izin verilmiş olmasıdır. Devlet burada üzerine düşeni yapmamıştır. “Nitelikli faaliyet” yönetim organlarının doğru oluşturulmaması nedeniyle değil, zaten nitelikli bir eğitimin o kurumdan çıkması mümkün olmadığı için yoktur. Dolayısıyla son derece nitelikli araştırmalarla Türkiye'ye büyük katkı sağlayan kurumların yönetimine girmeye çalışmakla değil, asıl yapılması gerekeni yaparak merkezi yönetim niteliksel bir artış sağlayabilir. Bu da, içi boş, tabela üniversitelerine (ki bu durum vakıf üniversitelerinde olduğu kadar son yıllarda kurulan devlet üniversitelerinde de söz konusudur) bir daha izin verilmemesi ve kurulmuş olanların da öğretim üyesi açığını tamamlaması için çok ciddi destek sağlanmasıdır.

Son olarak ifade edilmelidir ki, ilgili düzenlemenin yasalaşması halinde Anayasa'nın vakıflar tarafından kurulan üniversiteler için getirdiği m. 130/son ihlal edilecektir. Bu düzenlemeye göre:

“Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik

¹⁷ Mesela bu tür bir düşünsel faaliyet için bkz: Batırel/Durman/Ergüder/Eriş/Eşme/Öztürk/Soysal/Şenatalar/Uğur, Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması Kapsamında Dikkate Alınması Gereken Temel İlkeler Ve Yaklaşımlar, Haziran 2014 (<http://yuksekogretimdeyapilanma.org/>).

yönlere, Devlet eliyle kurulan Yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.”

Vakıf üniversitelerinin yönetimi de idari bir konudur. Dolayısıyla bu üniversitelere Anayasa ile verilmiş olan bir hak alınmaya çalışılmaktadır. Ayrıca unutulmamalıdır ki vakıf kurumu Osmanlı'dan beri bir geleneği olan ve vakfedenin iradesine mutlak öncelik tanınan bir hukuksal yapıdır. Eğer bu şekilde vakıflar aracılığıyla üniversite kurulmasını Devlet teşvik etmeye devam etmek istiyorsa, bu türden müdahalelerden kaçınması gerekir. Yapılması gereken, yukarıda da ifade edildiği gibi bir yandan yetersiz kapasite ile üniversite kurulmasını engellemek, diğer yandan “çıktı denetimi” yapmaktır. Yani akreditasyon kurumları aracılığıyla belirli bir bilimsel düzeyi tutturamayan üniversitelere (devlet/vakıf) bu ölçütleri tutturmaları için gerekli hedefleri koymak.

B. TÜSEB ile İlgili Maddeler

- a. **Madde 6** – Yönetim Kurulu: Yukarıda da üzerinde durulmuş olduğu gibi, TÜSEB'in özerkliğinin sağlanabilmesi bu yapı içinde mümkün gözükmemektedir. TÜSEB'in politika, strateji ve hedeflerini belirleyecek, yeni enstitü kurulması kararını alacak, 1 milyon TL'nin üzerindeki projelere izin vermek gibi görevleri olacak bu kurulun iki üyesinin doğrudan siyasi kimliği olan kişiler olması, kalan 3 üyesinin de siyasi kimliği olan kişiler tarafından belirlenecek olması kabul edilebilir değildir. Bu tür kurumlarda yönetici kadrolarının belirli bir süreklilik arz etmesi, politika üstü olması ve en önemlisi bilimsel liyakat esasına göre seçilmesi gerektiği tartışmasızdır.
- b. **Madde 7** – Yüksek Danışma Kurulu: Bu konuya da yukarıda değinilmiş olduğu için sadece bu tür bir danışma kurulunun içinde çoğunluk sayıda olması gereken paydaşların, Türk ve yabancı bilim insanları olması gerektiği vurgusu ile yetinilecektir.
- c. **Madde 8** – TÜSEB Başkanı'nın seçiminin de yine üstün vasıfları haiz bilim insanları arasından rekabet esasına dayalı olarak gerçekleşmesi gerekir. Bunu değerlendirecek komisyonun içinde yabancı bilim insanlarının da bulunması tarafsızlığı artırıcı bir unsur olacaktır.
- d. **Madde 9** – Bir milyon TL gibi yüksek değerde bir bütçe üzerinde Başkanın tek başına karar yetkisi olması, hesap verilebilirlik ilkesine aykırıdır. Desteklenecek bütün projeler açısından mutlak surette bilimsel bir hakem heyetinin oluşturulması ve bu hakem heyetinin kör değerlendirme esasına göre projeleri puanlandırması gerekir.
- e. **Madde 11(3)** – Bilim üretmek üzere kurulan enstitülerde bilim kurulunun “ihtiyaca göre” kurulmasını anlamak pek mümkün değildir. Bu enstitülerin gerçekten en üst düzeyde bilim üretmesi düşünülüyorsa muhakkak bu tür bilim kurulları olmalıdır ki bilim politikasını saptasın ve hangi araştırma alanlarına öncelik verileceğini belirleyebilsin.
- f. **Madde 17** – TÜSEB'e sunulan mali kolaylıkların diğer araştırma kurumlarına ve üniversitelere muhakkak aynı şekilde sunulması gerekir. Aksi takdirde bunun eşitlik ilkesine aykırılık oluşturabileceği düşünülmelidir.

- g. **Madde 19** – Tasarının 19. maddesinde TÜSEB’e verilmiş olan “*gerekli gördüğü her türlü bilgiyi, kamu kurum ve kuruluşları ile vakıflara ait olanlar dahil tüm yükseköğretim kurumlarından talep*” edebilme yetkisi açıkça Anayasa’ya aykırıdır. Anayasa’nın 27. maddesinde düzenlenmiş olan bilim ve sanat özgürlüğü ilkesi uyarınca “*Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.*” Dolayısıyla bilim ve sanat hürriyeti bilimi yayma kadar yaymamayı da kapsar. Henüz kamuya mal edilmemiş bilgilerin bu şekilde emir komuta zinciri içinde istenmesi imkânının yaratılması kabul edilebilir değildir.

C. Türkiye Sağlık Bilimleri Üniversitesi’ne İlişkin Madde 35¹⁸

Türkiye son yıllarda sağlık alanında çok büyük değişimler yaşamaktadır. Sağlıkta dönüşüm programının öncesinde yatak sayısının nitelik ve sayı olarak düşük olduğu, başta hekimler olmak üzere sağlık meslekleri mensuplarının sayılarının çok yetersiz olduğu bilinmektedir. Bunun neticesi olarak Sağlık Bakanlığı tarafından 2023 hedefleri arasında hekim sayısının 300-350 kişiye 1 hekim düşecek şekilde olması ve yatak sayısının gelişmiş ülke standartlarına yaklaştırılması yer almıştır. İlk planda mevcut tıp fakültesi kontenjanlarının, alt yapılarında gelişme olmaksızın, yükseltilmesi ile hekim sayısının artırılması denenmişse de bunun yetersiz kalacağı ve hedefe ulaşmak için yıllık 12.000 civarında hekim mezun edilmesi gerektiğinin anlaşılmasından dolayı yeni tıp fakültelerinin açılmasına yönelinmiştir.

Avrupa ve OECD ülkelerinde her 1.000.000 nüfusa 0.5-0.6 tıp fakültesi düşmektedir. Başlangıçta makul düzeyde açılmaya çalışılan tıp fakültelerinin sayısının kontrolden çıkması, her kurulan üniversitenin tıp fakültesi açmak istemesi, vatandaşın tıp fakültesi açılması durumunda yeterli düzeyde nitelikli hizmet alacağını düşünmesi nedeniyle bugün ülkemizde 1.000.000 nüfusa 1.3-1.4 tıp fakültesi, yani standardın üzerinde tıp fakültesi düşmektedir. Ancak herhangi bir planlama yapılmadan ve yeterli hasta portföyü (sayı, çeşitlilik, işlem çeşitliliği) araştırılmadan açılan bu tıp fakülteleri, gerekli alt yapı ve hastane olanakları sağlanmadan kaderleri ile baş başa bırakılmıştır. Bugün nerdeyse her şehrimizde bir veya birden fazla tıp fakültesi yer almakta, ancak çoğunda öğretim üyesi (özellikle temel bilimlerde), uzman ve/veya sağlık hizmeti ve eğitimde kullanabileceği hastane olanakları bulunmamaktadır. Bir taraftan özellikle pratisyen hekim ihtiyacının fazla olduğu, uzman bakımından birçok alanda hekim ihtiyacının kalmadığı vurgulanırken; pratisyen yetiştirecek fakülteler için hastane yapılması yerine ihtiyaç kalmadığı söylenen uzmanları yetiştirmek üzere çok sayıda Eğitim Araştırma Hastanesi (EAH) açılmıştır. Bu haliyle tıpta uzmanlık eğitimi veren kurum sayısı her 1.000.000 nüfus için 2.0’ye ulaşmıştır. Yani Avrupa ve OECD ülkeleri ortalamasının 3-4 kat fazlası uzman hekim yetiştirecek kurum mevcuttur.

Gelişmiş ülke istatistikleri incelendiğinde her 10.000 nüfus başına 50-55 hasta yatağı düştüğü görülmektedir. Ülkemizde bu rakamın 25-26 olduğu Sağlık Bakanlığı istatistiklerinde belirtilmiştir. Bu rakamlar batı ülkeleri standartlarında yatak sayısına ulaşabilmemiz için mevcut yatakların 2 katına çıkması gerektiğini göstermektedir. Ancak ülkemiz için en uygun rakamın 32 olduğu yine Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı’nda dile getirilmiştir. Ne yazık ki bu

¹⁸ Bu bölüm büyük ölçüde Tıp Dekanları Konseyi’nin web sitesinde yayınlanan görüşten alıntılanmıştır. İlgili metin için bkz. <http://www.tipdek.org/>

süreçte kontrolsüz açılan tıp fakülteleri, hastane açtırılmayarak kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Tıp fakültesi bir ülke için ihtiyaç olabilir ve bu amaçla açılabilir. Ancak Eğitim Araştırma Hastanesi bir gereksinim değildir. Buna rağmen tıp fakültelerinin hastaneye kavuşturulması yerine EAH açılması tercih edilmiştir.

Ülkemizde 40'ın üzerinde ilde 10.000 kişiye düşen yatak sayısı ülke ortalamasının altında, önemli bir kısmında ise 20'nin altındadır. Yine bu illerin çoğunda ya da yakınında hastanesi olmayan veya yetersiz tıp fakülteleri mevcuttur. Oysa kontrolsüz çoğalan tıp fakülteleri tam da bu noktada bir fırsat olarak görülebilirdi. Bu fakültele hastane yapılması hem orada öğretim elemanı istihdamını sağlayacak, hem de nitelikli sağlık hizmetinin götürülmesi ile büyük illerdeki hasta yığılmalarını bitirecekti. Ancak zaman içerisinde hedeflerin değiştiği görüldü. Yatak sayısı 20 hatta 10'un altında olan illere yatırım yapmak yerine, zaten yatak sayısı ortalamanın üstünde ve hatta hedefe yakın veya üstünde olan illere yerleşke hastaneler yapılmaya başlandığı görüldü. Buna son zamanlarda büyük yatırım projeleri ile destekleneceği belirtilen devasa fakülte projelerinin de eklenmesi ile diğer illerdeki fakültelerin gelişme ve yatırım ümitlerinin tamamen ortadan kalktığı, hatta içlerinde gelişmiş olanların da giderek gerileyeceği bir sürece doğru sürüklendiğimiz anlaşılmaktadır.

Son 2 yıldır 12.000 düzeyine ulaşan tıp fakültesi kontenjanları ve başta hemşirelik olmak üzere doygunluğa ulaşan yardımcı personel öğrenci kontenjanları ile 2023 hedeflerine ulaşmak mümkün hale gelmiştir. Bu noktada yeni fakülte açılmaması, 2017'den itibaren kontenjanların giderek azaltılması ve hatta küçük fakültelerin kapatılması gerektiği, aksi takdirde 2030'lu yıllarda çok sayıda işsiz hekimin olacağı Bakanlık yetkilileri tarafından da dile getirilmektedir. Benzer şekilde mevcut tıp fakültelerinin ülke ihtiyacı olan uzman hekimleri yetiştirecek kapasitede olduğu, hatta çoğu zaman asistan bulamadığı, buna karşılık EAH açılmaya devam edildiği anlaşılabilir bir tezat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çelişkinin çözülmesi ve ciddi bir planlama yapılması gerekirken 1.875 yeni kadro ihdas edilerek merkezi bir Türkiye Sağlık Bilimleri Üniversitesinin kurulmak istenmesi Türkiye'nin ihtiyaçlarının tümüyle göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir. Bunun arkasında yatan gerekçenin, Eğitim Araştırma Hastanelerinde görevli akademik unvana sahip yaklaşık 340 hekimin imzası ile hazırlanan ve Haziran 2013'de yayımlanan "*Eğitim ve Araştırma Hastaneleri Akademik Personel Sonuç Bildirgesi*" olduğu açıktır. Üniversitelerde alınması gereken akademik unvanların Eğitim Araştırma Hastaneleri'nde de alınmasına imkân tanınması ve özellikle uzman eğitiminin üniversitelerden koparılması ile birlikte oluşan "üniversite benzeri" melez bir yapının eninde sonunda beklenen sorunları doğurması şaşkıncı değildir. Burada görev yapan eğitimcilerin özlük hakları ve profesör olmak için üniversite kadrosuna geçmek istemesi de gayet doğaldır. Ancak ne yazık ki yapılan bir hatanın düzeltilmesi için yükseköğretimin anayasal ilkeleri gözetilerek bir çözüm aramak yerine bu ilkeleri ayaklar altına alan bir formül teklif edilmektedir. Bu formülün beraberinde getireceği sorunlar ana hatlarıyla aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- ✓ Öncelikle kurulan Sağlık Bilimleri Üniversitesinin yapısının nasıl olacağı bile bir muamma olarak kalmaktadır. Merkezi İstanbul'da bulunan ve İstanbul'da eğitim yapacak olan bir üniversite olduğu düşünüldüğü takdirde Türkiye genelinde var olan eğitim ve araştırma hastanelerinin bu yapıya bağlanması ve orada Profesör

veya Doçent gibi akademik personelin bulunmasının anlamı ne olacaktır? Bu hastanelerde sadece tıpta uzman eğitimi yapılacak ve bir fakülte ve öğrenci olmayacaksa aslında niyet sadece akademik unvan dağıtılması ve uzmanlık eğitiminin Sağlık Bakanlığı tekeline alınması ile sınırlı gözükmektedir.

- ✓ Akademik unvanlar akademik liyakate göre verilir. Eğitim ve araştırma hastanelerinde mesleği mükemmel bir şekilde bilen doktorların bulunduğu kimsenin şüphesi yoktur. Ancak sorun mesleği mükemmel bilmek ile akademik bir çizgi izlemenin aynı şey olmamasıdır. Akademisyen araştırma ve yayını mesleğinin önceliği haline getiren kişidir. Nasıl ki 40 yıllık bir avukat, hâkim veya bir mühendis bir akademik unvanı, onursal doktora gibi çok istisnai haller dışında alamıyorsa, aynı şey doktorlar açısından da geçerlidir. Oysa yasa tasarısına bakıldığında (m. 35) Sağlık Bilimleri Üniversitesinde rektörün önerisi üzerine mütevelli heyeti tarafından il bazında bu üniversitenin öğretim üyelerinin atamalarının kadrolara yapılacağı ifade edilmektedir. Yani hiçbir akademik yetkinlik ölçütü aranmadan bu atamalar yapılabilecektir.
- ✓ Ülkemizin böyle devasa bir üniversiteye ihtiyacı yoktur. Halen tıp fakülteleri gerek pratisyen, gerekse uzman yetiştirmek için fazlasıyla kapasiteye sahiptir. Böyle bir yapı kaynakların gereksiz yere kullanılması, mevcut fakültelerin gerek personel gerekse alt yapı gereksiniminin karşılanmayarak geri bırakılması, eğitim ve araştırmanın kalitesizleşmesi, akademik unvanların değersizleşmesine neden olacaktır.
- ✓ Kurulacak olan üniversitenin bir mütevelli heyeti olması planlanmaktadır. Beş kişilik bu heyetin üyelerinden üçü Sağlık Bakanı, Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ve Bakanın seçeceği bir üye, diğer ikisi de rektör ve YÖK tarafından seçilen bir profesör olacaktır. Yani kurulun çoğunluğunu akademisyen olmayan siyasi kişiler oluşturacaktır. Bu tür Bakanlığa bağlı, siyasallaşma potansiyeli yüksek, suiistimale açık bir üniversite, yukarıda aktarılan evrensel üniversite kriterlerine ve bilimsel özerkliğe aykırıdır. Oysa Anayasa m. 130 üniversitelerin bilimsel özerkliğini güvence altına almıştır.

Bu türden aşırıya kaçan, anayasal ilkeleri ayaklar altına alan formüller yerine Araştırma ve Eğitim Hastanelerinin beraberinde getirdiği sorunları çözecek bir dizi başka alternatif mevcuttur. Aşağıda bunlar ana hatlarıyla ifade edilecektir:

- ✓ Halen 86'sı faal 91 tıp fakültesi mevcut olup çoğunluğu başta temel bilimler olarak yetersiz olanaklara sahiptir. Mevcut tıp fakültelerinin yeterli eğitim olanaklarına kavuşturulması, hastanesi olmayan ve ortalama yatak sayısı 20'nin altında olan illerdeki tıp fakülteleri için hastane yapılması; yatak sayısı yeterli olan illerde hastanesi olmayan fakültelerin eğitime öncelik veren bir şekilde birlikte kullanıma geçirilmesi düşünülmelidir;
- ✓ Ortalamanın üzerinde yatak sayısına sahip illerde yeni fakülte ve hastane yapımından vazgeçilmelidir;
- ✓ Öğretim üyeliği Anayasada kendine özgü önem ve değerinde bir meslek olarak tanımlanmıştır. Bu mesleği ifa için gerekli olan unvanlar da ancak üniversiteler tarafından verilebilir. Bu nedenle akademik unvanların üniversite dışında alınamaması ve kullanılamaması yönünde düzenleme yapılması gerekir.

- ✓ EAH'lerine bir daha eğitici, başasistan, doçent, profesör gibi kadrolar açılmamak koşuluyla halen EAH'lerinin kadrolarında bulunan profesör ve doçent unvanına sahip eğitimciler, kendi illerindeki fakültelerin diğer öğretim üyelerinin atanmasında uyguladığı ölçütleri sağlamak ve fakültenin ilgili anabilim dalındaki eşdeğer unvanlı öğretim üyesi sayısının 1/3'ünden fazla olmamak üzere bu fakültele alınabilir. Bu şartları sağlamayan veya bunu kabul etmeyenlerin kadroları EAH'lerinde kalmak kaydı ile üniversitedeki eşdeğer kadroların özlük haklarına kavuşturulması sağlanabilir.
- ✓ EAH'lerinde doçent kadrosunda bulunanların tıp fakültelerindeki profesör kadrolarına yükseltilmesinde ise tıp fakültesinin atama kurallarına tabi olunması gerekir.
- ✓ Hastane eksikliği çeken üniversiteler açısından ilgili EAH'nın bu üniversiteye bağlanması ve buradaki personelin üniversitede geçerli akademik yükseltme ölçütlerine uyması sağlanabilir.

Yasa Tasarısında öngörülen şekliyle TÜSEB ve Türkiye Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin muhafazası halinde, Sağlık Bakanlığı'na adeta bilim üretme, denetleme, akredite etme ve lisansüstü eğitim yetkisi verilmiş olacaktır ki bunun ülkenin tıp ve sağlık eğitiminde büyük olumsuzluklara neden olacağı açıktır. Bu türden tekelci bir yapının akademik alanda yerinin olmadığı, üniversiteye ilişkin bütün evrensel kurallara aykırı olduğu açıktır. Dünyada örneği olmayan modeller denemektense, bütün dünyada uygulanan sistemlerin geliştirilmesi üzerine enerji sarf edilmesi önemle salık verilmektedir.

D. Yasa Tasarısında Sağlık Alanıyla İlgili Diğer Bazı Maddeler

Madde 20/21¹⁹ – Tasarının 20 ve 21. maddeleri ile Anesteziyoloji ve Reanimasyon Uzmanları için yoğun bakım yan dal süresi 2 yıla indirilmiş ve bu alanda “fiilen” 3 yıl çalışmış olanların müracaat etmeleri halinde girecekleri bir sınavla uzmanlık belgesi düzenleneceği belirtilmiştir. Bu uygulama ile ana dalda uzman olduktan sonra 3 yıl o alanda herhangi bir hastanede çalıştığını beyan eden (yani hiçbir eğitim kurumu vasfına sahip olmayan hastanelerde çalışanlar da dâhil) herkes sınavı başarması halinde uzmanlık belgesi alabilecektir. Bu hem yan dal uzmanlık eğitiminin genel ilkelerine aykırı olacak hem de ileride yetiştirecek uzmanların vasıfsız ve kalitesiz olmasına yol açacaktır. Bu uygulama ile Yoğun Bakım Yan Dal eğitimi fiilen bitecektir. Diğer yandan halen Yan Dal uzmanlık Sınavı ile yerleşmiş ve eğitimleri devam etmekte olan uzman adaylarına da haksızlık edilmektedir. Bu adaylar 3 yıllık yoğun bir eğitim süreci, bu sürecin sonunda başarılı olma ve Devlet Yükümlülüğü görevine gitme gibi bir durumla karşı karşıya iken, bu sürece tabi olmadan başkalarına belge verilmesi Anayasal eşitlik ilkesine aykırıdır. Eğitim süreci boyunca düşük maaşa katlanarak uzman olmak için çaba sarf edenlerin yanında, ana dalda özel hastane de dâhil olmak üzere daha yüksek ücret ve daha az stresle çalışanların aynı haklara sahip olması devlete karşı olan güveni sarsmaktadır. Diğer yandan Yoğun Bakım yan dal alanında daha önce Tıpta Uzmanlık Tüzüğü, Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Yönetmeliği ve 6225 Sayılı Yasa ile yapılan düzenlemelerden sonra 4. defa istisnai bir şekilde yan dal uzmanlık belgesi verilmesi yönündeki bir düzenleme hukuk güvenliği ilkesini ayaklar altına almaktadır.

¹⁹ Bu bölüm büyük ölçüde Tıp Dekanları Konseyi'nin web sitesinde yayınlanan görüşten alıntılanmıştır. İlgili metin için bkz. <http://www.tipdek.org/>

Bir günden ötekine bu şekilde değişebilen hukuk kuralları bireylerin hukuk devletine inancını temelden sarsmaktadır.

III. Bölüm: Sonuç

Sonuç olarak, “*Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*” çok sayıda hükmü ile Anayasal güvence altına alınmış olan üniversite özerkliğini ihlal etmektedir. Üniversitelerin ülkemizde daha üretken ve bilimsel açıdan daha yetkin kılınması için yapılacak çok şey olduğu kimse tarafından yadsınmamaktadır. Ancak yapılacak olanların doğrudan ilgili kurumların, üniversite temsilcilerinin, konunun uzmanlarının görüşü alınarak yapılması büyük önem taşımaktadır. Sistemin bir noktasında yapılan değişiklikler sistemin geneline istenmeyen şekilde etki edebilmekte, son yıllarda sıkça yaşandığı gibi, yasaların sürekli değiştirilmesiyle sonuçlanabilmektedir. Kalıcı reformlar ancak bütün paydaşların katılımı ve katkısı ile olabilir. Unutulmasın ki, akademisyenlerin yaratıcılığı ve verimliliği bir ülkenin en önemli kalkınma potansiyelidir. Bu potansiyeli yaratan akademisyenlerin kendilerini nasıl yöneteceklerini bilemeyeceklerini varsaymak, bu konudaki görüşlerini dinlememek zaten o kitlenin hiçbir yetkinliğinin olmadığını baştan kabul etmek anlamına gelir. Bu hataya Yürütme erkinin düşmeyeceğini ümit ediyoruz. Bir ülkenin bilimi yaratılan özgür ortamla doğru orantılı olarak gelişir. Bu, bilimin en önemli önermesinin bir gereğidir: sorgulamadan bilim olmaz, sorgulamak da özgürlük gerektirir.